

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

78

ਸੰਗਤਿ

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਭਾਗ - ੧

‘ਖੋਜੀ’

ਸੰਗਤਿ

ਭਾਗ-1

‘ਸੰਗਤ’ ਲਡਜ਼ ‘ਸੰਗਿਆ’ (noun) ਵੀ ਹੈ — ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆ (verb) ਵੀ ਹੈ — ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ‘ਸੰਗ ਕਰਨ’ ਅਥਵਾ ‘ਮੇਲ-ਜੋਲ’ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ।

ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਉਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਾਡਾ ਇਹ ‘ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ’ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ — ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ‘ਇਕੱਠ’, ‘ਜਿਸਮਾਨੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ’ ਅਤੇ ‘ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ’ ਨੂੰ ਹੀ ‘ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ’ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ।

ਇਹ ‘ਸੰਗਤ’ ਯਾਂ ‘ਮੇਲ-ਜੋਲ’ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦਿਸਣਹਾਰ ਸਿਸ਼ਟੀ ਅੰਦਰ — ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਬੇਜਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਸਣਹਾਰ ‘ਮਾਦਾ’ (matter) ਜਿਹਾ ਕਿ — ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਧਾਤ, ਅੱਗ, ਮਿੱਟੀ, ਚੰਦ, ਤਾਰੇ, ਪੌਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਆਦਿ, ਸਭ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤੀ ਤੱਤਾਂ (natural elements) ਦੇ ਆਪਸੀ ‘ਮੇਲ-ਜੋਲ’ (interaction) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਸਾਇਣਕ ਤੱਤ (chemical elements) ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਸੂਖਮ ਅਣੂਆਂ (invisible electrons) ਦੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਸਦੀਵੀ ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ (vibrations and energy) ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ ।

ਅਣੂਆਂ ਦੀ ਇਹੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਰ-ਬਰਾਹਟ (vibrations) ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ‘ਸੋਮਾ’ ਪਰਮ-ਤਤ (primal source) ‘ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ’ ਹੈ ।

ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ —

ਹਾਈਡਰੋਜਨ (hydrogen) ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ (oxygen) ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਈਟਰੋਜਨ (nitrogen) ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਤੋਂ ਹਵਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਬਨ (carbon) ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ‘ਮਿਲਾਪ’ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਬਨ ਅਤੇ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਦੇ ‘ਇਕੱਠ’ ਤੋਂ ਪੈਟਰੋਲ, ਗੈਸ, ਰਬੜ, ਸ਼ਗ਼ਬ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਯਾਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ (metals) ਅਤੇ ਮਿਸ਼੍ਨਣ-ਧਾਰਾਂ (alloys), ਖਾਦਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਜਿਉ ਕੈਹਾਂ ਹੋਈ।

ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਜਿਸਤ ਮਿਲਿ ਪਿਲ ਅਵਲੋਈ।

ਸੋਈ ਸੀਸੇ ਸੰਗਤੀ ਭੰਗਾਰ ਭੁਲੋਈ।

ਤਾਂਬਾ ਪਾਰਸਿ ਪਰਸਿਆ ਹੋਇ ਕੰਚਨ ਸੋਈ।

ਸੋਈ ਤਾਂਬਾ ਭਸਮ ਹੋਇ ਅਉਖਧ ਕਰਿ ਭੋਈ।

ਆਪੇ ਆਪਿ ਵਰੱਤਦਾ ਸੰਗਤ ਗੁਣ ਗੋਈ ॥ (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨/੯)

ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਓ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ‘ਅਸਮਾਨੀ ਲਿਸ਼ਕ’ (lightening) ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀ ‘ਬਿਜਲੀ’ (electricity) ਵੀ, ਅਣੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬਰ-ਬਗਾਹਟ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ (electronic vibrations and potential) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ‘ਤੱਤ’ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਕਿਰਨਾਂ (fine vibrations) ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਨਾਲ, ‘ਅਸਰ’ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ (change) ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਧਾਰਾਂ (natural metals) ਦਾ ਬਣਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—ਕੋਲਾ, ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਪੱਥਰ, ਰਤਨ ਆਦਿ।

ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ‘ਰਸਾਇਣਿਕ ਤੱਤਾਂ’ ਨੂੰ ‘ਮਿਲਾ ਕੇ’ ਯਾਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਸੁਖਦਾਇਕ ਵਸਤੂਆਂ, ਜੰਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਧਨ (products and systems) ਬਣਾਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ — ਬਿਜਲੀ, ਘਰੇਲੂ ਜੰਤ੍ਰ, ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਸੁਖਦਾਈ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨ ਆਦਿ।

ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ‘ਉਲਟ’, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ‘ਮਿਲਾਪ’, ‘ਸੰਗਤ’ ਨਾਲ ‘ਅਉਗਣਾਂ’ ਦਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣਾ ਭੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ—ਸਾਫ਼-ਗੰਧਲਾ,

‘ਕੰਢਾ-ਮਿਠਾ’, ਠੰਡਾ-ਤੱਤਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਲੋਹ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੀ ਨਮੀ (moisture) ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ‘ਜੰਗਾਲ’ (rust) ਲੱਗਣਾ ਆਦਿ ।

ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਵੀ ਅਪਣੀ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਤੇ ‘ਨਿਖੇੜ’ ਦੇ ਅਉਗਣਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ — ਅਨੇਕਾਂ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ (intoxicating drugs), ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ (destructive weapons), ਮਿਸਾਈਲਜ਼ (missiles), ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਬੰਬ (nuclear and chemical bombs) ਆਦਿ ।

ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਾਇਨਾਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਸਹਿਮ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ।

‘ਸੰਗਤ’ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਪਿਛੇ ਅਤਿ ਛੂੰਘੇ ਅਤੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਛੁਪੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਆਤਮਿਕ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਯਾ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਨੂੰ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਹੀ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਲੇਖ ਦੀ ਲੜੀ ਦੁਆਰਾ ‘ਸੰਗਤ’ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰੀਵ ਆਤਮਿਕ ਸੂਖਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਗੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵੀ ਦਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੁਭਦਰ ਵਿਚੋਂ ‘ਪਾਣੀ’ ਉਡ ਕੇ — ਭਾੜ, ਬੱਦਲ, ਬਰਫ, ਗੜੇ, ਮੀਂਹ, ਨਾਲੇ, ਨਦੀਆਂ, ਦਰਿਆ, ਟੋਏ, ਤਲਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਰੂਪ’ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ‘ਸੁਭਦਰ’ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ‘ਰੂਪ’ — ਉਸਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ —

ਗਰਮੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ‘ਭਾੜ’

ਠੰਢ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ‘ਬੱਦਲ’

ਫੇਰ ਗਰਮੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ‘ਮੀਂਹ’

ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਟੋਏ, ਤਲਾ, ਨਾਲੇ, ਨਦੀਆਂ

ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਇਥੇ ਜੁਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੋਂ ‘ਪਾਣੀ’ ਨੇ ਸੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਸਰੂਪ ਧਾਰੇ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਅੰਤਰੂ-ਆਤਮੇ ਇਕੋ ‘ਜੀਵਨ-ਰੌੰ’ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਰੇਖਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੁ-ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ‘ਖਿੱਚ’ ਲਗਾਤਾਰ ਬਣੀ ਰਹੀ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਅਥਵਾ ‘ਸੰਗਤ’

ਨਾਲ, ਉਸਦਾ ਰੰਗ, ਸੁਰੰਧ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦਾ ਮਿਲ ਗੋਭਾ (solution) ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਘੋਲ (solution) ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰਲਾਵਟ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਸੀ, ਚਾਹ, ਸ਼ਕਤੀ, ਸ਼ਰਬ, ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਲਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਰੇਖਾਂ, ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ — ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਜੀਵਨ ਰੂਪਾਂ’ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ‘ਹੋਂਦ’ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ — ਪਰ ਉਸਦੇ ‘ਸਰੂਪ’ — ਰਲਾਵਟ ਯਾਂ ਸੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਜੀਵ’ ਦੀ ‘ਹੋਂਦ’ ਯਾਂ ਜੀਵਨ-ਰੌਂ ਯਾਂ ‘ਜੋਤ’ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ‘ਸਰਬ — ਰਵਿ-ਰਹੀ-ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ, ਪਰ ‘ਜੀਵ’ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ‘ਸਰੂਪ’ ਅਥਵਾ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਯਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ —

ਅਮਲੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਅਮਲੀ ਬਣਨਾ,
ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਚੋਰ ਬਣਨਾ,
ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਭੈੜੇ ਬਣਨਾ,
ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਬਣਨਾ,
ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ (spiritual) ਬਣਨਾ, ਆਦਿ।

ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਵਣਾਸਪਤਿ ਸਭ ਚੰਦਨ ਹੋਵੈ।

ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਇਕ ਧਾਤੁ ਹੋਇ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸਿ ਢੋਵੈ।

ਨਦੀਆ ਨਾਲੇ ਵਾਹੜੇ ਮਿਲਿ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ।

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਪਾਂ ਮਲੁ ਧੋਵੈ। (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨/੧੬)

ਸੰਗ ਸੁਭਾਉ ਅਸਾਧ ਸਾਧੁ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਪਾਵੈ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੩੧/੧੩)

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ‘ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ’ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ‘ਵਾਤਾਵਰਣ’ ਦੀ ‘ਸੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੋ ਫਲੁ ਖਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੬੯)

ਜਦੁ ‘ਸੰਗਤ’ ਦਾ ਅਸਰ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਉਤੇ ‘ਸੰਗਤ’ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ‘ਦਿੜ੍ਹੁ’ ਅਤੇ ‘ਪੱਕਾ’ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਚੰਗੀ ਯਾਂ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ 'ਰੋੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀ :—

ਰੋੜ੍ਹ (routine)

ਪੁੱਠੋ ਗੋੜ

ਖਿਆਲੀ ਵੇਗ

ਆਦਤਾਂ

ਸੁਭਾਉ

ਆਚਰਨ

ਇਤਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ —

ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ

ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ

ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਭੀ ਆਪਣੀ ਮਾਇਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਫਸਦੇ ਤੇ ਗਲਤਾਨ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਬਲਕਿ ਮਾਇਕੀ 'ਪੁੱਠੋ ਗੋੜ੍ਹ' ਯਾ 'ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ' ਦੇ 'ਵੇਗ' ਇਤਨੇ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਤੀਖਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ 'ਤੱਕਣ' ਯਾ 'ਸੋਚਣ' ਦਾ ਖਿਆਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਯਹ ਮਨੁ ਨੈਕ ਨ ਕਹਿਓ ਕਰੈ ॥

ਸੀਖ ਸਿਖਾਇ ਰਹਿਓ ਅਪਨੀ ਸੀ ਦੁਰਮਤਿ ਤੇ ਨ ਟਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਦਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ਭਾਇਓ ਹਰਿ ਜਸੁ ਨਹਿ ਉਚਰੈ ॥

ਕਰਿ ਪਰਪੰਚੁ ਜਗਤ ਕਉ ਡਹਕੈ ਅਪਨੋ ਉਦਰੁ ਭਰੈ ॥੧॥

ਸੁਆਨ ਪੁਛ ਜਿਉ ਹੋਇ ਨ ਸੁਧੋ ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨ ਧਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੩੬)

ਮਨ ਮੂਰਖ ਅਜਹੂ ਨਹ ਸਮਝਤ ਸਿਖ ਦੈ ਹਾਰਿਓ ਨੀਤ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੩੬)

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫਾਹੀ ਫਾਸੈ ਕਉਆ ॥

ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ ਅਬ ਕਿਆ ਹੁਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੩੫)

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਨੁ ਕਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੬)

ਸਾਡੀ ਇਸ 'ਬੇਵਸੀ' ਯਾ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਅਨੇਕਾਂ —

ਧਰਮਾਂ

ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ

ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ
 ਗਿਆਨ
 ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ
 ਪਾਠ-ਪੂਜਾ
 ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ
 ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਵਾਂ

ਦੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ', ਉਚੇਰਾ ਅਤੇ ਚੰਗੇਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, 'ਨਿਘਰਦਾ' ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਨੀਵੀਂ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਬਣੇ ਸੰਸਕਾਰ 'ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ' ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਡੂੰਘੇ ਧੱਸ-ਵੱਸ-ਰਸ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ 'ਹਵਾੜ' ਯਾ 'ਬਦਬੋ' ਸਾਡੀ ਵਰਤਮਾਨ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਸਰ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਚੰਗੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ, ਖਿਨ-ਭੰਗਰ, ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿੜ੍ਹੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਉਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੇ-ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਲਈ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਵਾਲੇ — ਪੁੱਠੇ ਗੋੜ, ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲੀ ਵੇਗ, ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਭਾਇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਲਗਾਤਾਰ 'ਸਾਧ-ਸੰਗਤ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਨਸਾਨ ਲਈ, ਮਾਇਕੀ ਗਿਲਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਤੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਤਰਿਓ ਨ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੨੩)

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਉ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਸੰਤਸੰਗਿ ਨਿਤ ਰਹੀਐ ॥

ਏਕੁ ਅਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਮੇਰਾ ਅਨਦੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਲਹੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੩)

ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਤਿਸ ਨੇ ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਹੋਏ

ਨਿਤ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਮੁਹੁ ਜੋੜੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੫੦)

ਮਨੁ ਅਸਮਝੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਤੀਆਨਾ ॥

ਡੋਲਨ ਤੇ ਚੁਕਾ ਠਹਰਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੮੦)

ਸਾਡੀ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ 'ਰੰਗਤ' ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਯਾ ਮਾੜੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ (vibrations) ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਨਿਕਲ ਕੇ

ਫੈਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ (aura) ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸੰਗਤ' ਕਰਨ ਯਾ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਯਾ ਮਾੜੀਆਂ 'ਕਿਰਨਾਂ' ਦਾ 'ਅਸਰ' ਅਥਵਾ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਏ ਅਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਯਾ ਪਹਿਚਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਪਰ ਇਹ 'ਅਸਰ' ਹੁੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਛੂੰਘਾ, ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋ ਮੰਡਲ ਹਨ —

1. ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ
2. ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੰਡਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ 'ਉਲਟ' ਹਨ ।

ਇਕ ਪਾਸੇ 'ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇਗਾ, ਉਚੇਗਾ, ਸੁਹਣੇਗਾ ਅਤੇ 'ਦੈਵੀ' ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ —

1. ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਅਥਵਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਏ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' 'ਤਿਆਗਣੀ' ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ

2. ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪੁਰਾਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋੜ੍ਹ' ਦੇ 'ਹਰ ਪੱਖ' ਅਥਵਾ —

ਖਿਆਲ

ਸੋਚਣੀ

ਚਿਤਵਨੀ

ਨਿਸਚਾ

ਟੇਕ

ਜੀਵਨ ਸੇਧ

ਤੁਚੀਆਂ

ਗੀਝਾਂ

ਗਿਆਨ

ਕਰਮ

ਆਦਤਾਂ

ਸੁਭਾਉ

ਆਚਰਨ

ਆਦਿ, ਬਦਲਣੇ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ —

ਐਨ ਉਲਟ

ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਅਥਵਾ 'ਉਤਮ ਸੰਗਤ' ਦੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ 'ਧਾਰਨੇ' ਪੈਣਗੇ,
ਜਿਹਾ ਕਿ —

ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ

ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ

ਦਇਆ

ਸਤ

ਸੰਤੋਖ

ਧੀਰਜ

ਖਿਮਾ

ਨਿਮਰਤਾ

ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ

ਮੈਤ੍ਰੀ-ਭਾਵ

ਸੇਵਾ-ਭਾਵ

ਆਪਾਵਾਰਨਾ, ਆਦਿ ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਅਥਵਾ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ
ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਤਾਕੀਦੀ ਹੁਕਮ ਹੈ —

ਸੰਤ ਜਨਹੁ ਮਿਲਿ ਭਾਈਹੋ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੯)

ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜਿਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹੋਵੈ ਸਾਂਧੂ ਸੰਗੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੧)

ਜਿਉ ਜਿਉ ਓਹੁ ਵਧਾਈਐ ਤਿਉ ਤਿਉ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ॥

ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਜੀਉ ਮਿਤ੍ਰਾ ਕਰਿ ਸੰਤਾ ਸੰਗਿ ਨਿਵਾਸੋ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੯)

ਆਵਹੁ ਸੰਤਹੁ ਮਿਲਿ ਨਾਮੁ ਜਪਾਹਾ ॥

ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਲੈ ਲਾਹਾ ਜੀਉ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੩)

ਸਾਂਧੂ ਸੰਗੁ ਕਰਹੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਸਦਾ ਕਲਿਆਣ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਹੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੯੬)

ਤਿਤੁ ਜਾਇ ਬਹੁ ਸਤਸੰਗਤੀ ਜਿਥੈ ਹਰਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਿਲੋਈਐ ॥

ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਹਰਿ ਤਤੁ ਨ ਖੋਈਐ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੮੭)

ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰੁ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੈ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ਜੋੜੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੈਸਹੁ ਸਫਾ ਵਿਛਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੯੫)

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲੁ ਬਉਰੇ ਤਉ ਪਾਵਹਿ ਮੇਖ ਦੁਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੦)

ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ (ਪੰ:-੧੨੦੨)

ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਕੀ ਗੈਲ ਨ ਛੋਡੀਐ ਮਾਰਗਿ ਲਾਗਾ ਜਾਉ ॥

ਪੇਖਤ ਹੀ ਪੁੰਨੀਤ ਹੋਇ ਭੇਟਤ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੧)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ' ਹੈ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ।

'ਪ੍ਰੇਮ' ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਕ ਪਾਸੇ — ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਤੇ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ — 'ਪ੍ਰੇਮ' ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ (response) ਦਿਖਾਉਣਾ ।

ਇਸ ਲਈ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਵਿਚ ਦੋ 'ਜੀਵ-ਆਤਮਾਵਾਂ' ਦਾ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ —

ਮੇਲ-ਜੋਲ

ਸੰਗ

ਸਾਂਝ

ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ

ਬਿਉਹਾਰ

ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ।

ਇਸ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਲਈ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ —

ਇਕ ਪਾਸੇ — ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਾ (lover) ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ — ਮਹਿਸੂਸ (beloved) ਹੈ ।

ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ —

ਲਹਿਰਾਂ
 ਭਾਵਨਾਵਾਂ
 ਵਲਵਲਿਆਂ
 ਕੇਮਲ ਤਰੰਗਾਂ
 ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾਵਾਂ

ਨੂੰ ਹੀ —

ਪ੍ਰੀਤ ਡੋਰੀ
 ਪ੍ਰੀਤ ਹਿੰਡੋਲੇ
 ਪ੍ਰੀਤ ਬੋਲੀ
 ‘ਪ੍ਰੇਮ ਲੇਵਾ—ਦੇਵੀ’
 ਪ੍ਰੇਮ ਵਣਜ
 ਪਿੰਮ—ਖੇਲ
 ਵਸਲ (ਮੇਲ)

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ‘ਜੀਵਾਂ’ ਦਾ ‘ਪ੍ਰੇਮੀ’ (lover) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਤਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ’ ਅਤੇ ‘ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ ‘ਪਿੰਮ—ਖੇਲ’ ਦੇ ‘ਅਖਾੜੇ’ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ‘ਜੀਵਾਂ’ ਵਿਚ ਧਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ‘ਅੰਸ਼’ ਅਥਵਾ ਆਤਮਿਕ ‘ਪਰਿਵਾਰ’ ਸਾਜਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ‘ਆਤਮਿਕ ਪਰਿਵਾਰ’ ਨਾਲ ‘ਮਾਂ-ਬਾਪ’ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਲਾਡ ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਖੇਲ ਖਿਲਾਇ ਲਾਡ ਲਾਡਾਵੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਨਦਾਈ ॥
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੧੩)
 ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਆਤਮਿਕ ‘ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ’ — ਆਪਣੀ ‘ਅੰਸ਼’-ਬਚਿਆਂ ਅਥਵਾ ‘ਜੀਵਾਂ’ ਨਾਲ —

ਲਾਡ—ਲਡਾਉਂਦਾ
 ਖੇਲ ਖਿਲਾਉਂਦਾ
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ
 ਨਿਤ ਸਾਰ ਸਮਾਲੈ
 ਅਉਗਣ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ
 ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ
 ‘ਪ੍ਰੀਤ ਡੋਰੀ’ ਨਾਲ ਖਿੱਚਦਾ

ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਦਿਸਣਹਾਰ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ 'ਪ੍ਰੀਤਮ' ਅਥਵਾ ਦੈਵੀ 'ਮਾਂ-ਬਾਪ' ਨੂੰ ਹੀ 'ਭੁਲ' ਗਏ ਹਾਂ। ਇਸ 'ਭੁਲ' ਅਥਵਾ 'ਨਾਸਤਿਕਤਾ' ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ 'ਪ੍ਰੀਤਮ', 'ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ' ਅਥਵਾ ਇਲਾਹੀ 'ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ' ਨਾਲੋਂ ਸਾਡਾ ਮਾਨਸਿਕ 'ਸੰਬੰਧ' ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ 'ਪ੍ਰੀਤਮ' ਅਥਵਾ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ' ਤੋਂ 'ਬੇਮੁਖ' ਹੋ ਕੇ —

ਇਲਾਹੀ ਨਿੱਘੀ ਗੋਦ

ਰੱਬੀ ਹਜ਼ੂਰੀ

ਰੱਬੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ

ਰੱਬੀ ਹਮਦਰਦੀ

ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ

ਰੱਬੀ ਦਾਤਾਂ

ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਰੱਬੀ ਲਾਡ

ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ

ਇਲਾਹੀ ਰੰਗ

ਰੱਬੀ ਖੇੜਾ

ਰੱਬੀ ਚਾਉ

ਰੱਬੀ ਸਾਂਝ

ਇਲਾਹੀ ਵਿਰਸੇ

ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਦੀਨ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਪਾਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਬ ਭੂਖੋਂ ਤਬ ਭੋਜਨੁ ਮਾਂਗੋ ਅਘਾਏ ਸੂਖ ਸਘਾਰੈ ॥

ਤਬ ਅਰੋਗ ਜਬ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਬਸਤੋਂ ਛੁਟਕਤ ਹੋਇ ਰਵਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੧੪)

ਰੱਬੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਤਾਰ' ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ 'ਤੁਟ ਕੇ' ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਅਥਵਾ 'ਵਣਜ-ਵਪਾਰ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ 'ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ' ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ 'ਅਸਮਰਥ' ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਵਾਬ (response) ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।

ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ' ਦਾ ਸਦਕਾ, 'ਪ੍ਰੇਮ' ਦੀ ਅੰਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ 'ਜੀਵ' ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ 'ਜੀਵ' ਨਾਲ 'ਪਿਆਰ-ਖਿੱਚ' ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਤ' ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਜੀਵ' ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ 'ਤੁਟਿਆਂ' ਹੋਇਆਂ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ —

‘ਸੰਗ’ ਕਰਦਾ ਹੈ
 ‘ਮੇਹ’ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ
 ‘ਮੇਲ-ਜੋਲ’ ਕਰਦਾ ਹੈ
 ‘ਬਿਉਹਾਰ’ ਕਰਦਾ ਹੈ
 ਧੋਖੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ
 ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ
 ਨਿਤ ‘ਤੋਟੇ’ ਝਲਦਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਇਸ ਝੂਠੇ ‘ਵਣਜ-ਵਪਾਰ’ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਗਈ ਖਾਇ ॥
 ਜੋ ਮੋਹਿ ਦੂਜੈ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਤਿਨਾ ਵਿਆਪਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੧੩)
 ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
 ਸੇ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛਤਾਣੇ ਰਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੪੦)

ਮਨਮੁਖ ਸੇਤੀ ਦੋਸਤੀ ਬੋੜੜਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਿ ॥
 ਇਸੁ ਪਰੀਤੀ ਤੁਟਦੀ ਵਿਲਮ੍ਭ ਨ ਹੋਵਈ ਇਤੁ ਦੋਸਤੀ ਚਲਨਿ ਵਿਕਾਰ ॥
 (ਪੰਨਾ-੫੮੨)

ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਮੁਖਿ ਜੋਰਿਐ ਅਧ ਵੀਚਹੁ ਟੂਟੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੧)
 ਮਨਮੁਖਾ ਕੇਰੀ ਦੋਸਤੀ ਮਾਇਆ ਕਾ ਸਨਬੰਧੁ ॥
 ਵੇਖਦਿਆ ਹੀ ਭਜਿ ਜਾਨਿ ਕਦੇ ਨ ਪਾਇਨਿ ਬੰਧੁ ॥
 ਜਿਚਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੈ ਤਿਚਰੁ ਰਖਨਿ ਗੰਢੁ ॥
 ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਬੋਲਨਿ ਗੰਧੁ ॥
 ਜੀਅ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੫੮)

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ‘ਰੱਬ’ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟਿਆਂ ਮਨਮੁਖਾਂ,
ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਅਥਵਾ ‘ਸਾਕਤਾਂ’ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਹੈ —

ਤੇ ਸਾਕਤ ਚੋਰ ਜਿਨਾ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ
 ਮਨ ਤਿਨ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਭਿਟੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦)
 ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜਈ ਪਿਆਰੇ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥
 ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ ਪਿਆਰੇ ਸੁੋ ਮੁਹਿ ਕਾਲੈ ਉਠਿ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੧)
 ਕੁਸੰਗਤਿ ਬਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖੋ ਦੁਖੁ ਕਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੬੮)
 ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੦੨)

ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ ॥

ਊਹ ਝੂਲੈ ਊਹ ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੋਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੬੯)

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ ॥

ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੧)

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ — ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤ-ਆਤਮੇ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਅੰਸ’ ਦੀ ਕਣੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਤਾਰ’, ਪ੍ਰੇਮ-ਖਿਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ‘ਜੀਵ’ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨਜਾਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ‘ਧੁਖ-ਧੁਖੀ’ ਅਥਵਾ ਤਾਂਘ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ’ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ‘ਜੀਵ’ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਦੇ ‘ਮੇਲ-ਜੋਲ’ ‘ਸੰਗ’ ਅਥਵਾ ‘ਸੰਗਤ’ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਤੇ ‘ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ’ ਕਰ ਸਕੇ।

ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਨਿਰਮਲ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਚਿਣਗ’ ਜਦ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ, ‘ਮਾਂ-ਬੱਚੇ’, ‘ਬੈਣ-ਬੁਰਾ’, ‘ਇਸਤਰੀ-ਮਰਦ’, ‘ਮਿਤ੍ਰਤਾਈ’ ਆਦਿ ‘ਸੰਬੰਧਾਂ’ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਇਕੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਮੋਹ-ਮਮਤਾ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ —

ਤਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਘਰ ਨਾਰਿ ॥

ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਲਥਿ ਲੋਭਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥

ਮੋਹ ਠਗਉਲੀ ਹਉ ਮੁਈ ਸਾ ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੧)

ਮੋਹ ਝੂਠ ਪਸਾਰਾ ਝੂਠ ਕਾ ਝੂਠੇ ਲਪਟਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੬੯)

ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹੁ ਸਭ ਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੫੯)

ਵਡ ਪਰਵਾਰੁ ਪੂਤ ਅਰੁ ਧੀਆ ॥

ਮੋਹਿ ਪਚੇ ਪਚਿ ਅੰਧਾ ਮੂਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੮੨)

ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ‘ਜੀਵ’ ਇਸ ਮਾਇਕੀ ਝੂਠੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲਤਾਨ ਹਨ — ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ —

ਬਲੂਆ ਕੇ ਗਿਹ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ॥ ਅਨਦ ਕੇਲ ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਸੈ ॥

ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਆਵੈ ਮੂੜੇ ਚੀਤਿ ॥

ਬੈਰ ਬਿਰੋਪ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਪ ਮੋਹ ॥ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੭-੬੮)

ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨ ਨਗਰ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ॥

ਝੂਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਪੇਖਿ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੨)

ਜਗ ਝੂਠੇ ਕਉ ਸਾਚੁ ਜਾਨਿ ਕੈ ਤਾ ਸਿਉ ਰੁਚ ਉਪਜਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੧੮)

ਆਸਾ ਭਰਮ ਬਿਕਾਰ ਮੋਹ ਇਨ ਮਹਿ ਲੋਭਾਨਾ ॥

ਝੁਠ ਸਮਗ੍ਰੀ ਮਨਿ ਵਸੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੫)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਾਂ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ – ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ
ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਲਬ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਮਾਨਸਿਕ ਖਿਆਲਾਂ, ਵਲਵਲਿਆਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ
ਰੰਗਤ ਨਾਲ ਪਰਸ ਕੇ ਅਥਵਾ ‘ਸੰਗ’ ਕਰਕੇ – ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾਵਾਂ
ਭੀ, ਮੋਹ-ਮਮਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪਾਰ ਕੇ ‘ਮਲੀਨ’, ਕੂੜੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਗਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੯)

ਜੋ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦੇ ਸੇ ਛੋਡਿ ਚਲੇ ਦੁਖੁ ਰੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧)

ਜੇਤਾ ਮੇਹੁ ਪਗੀਤਿ ਸੁਆਦ ॥ ਸਭਾ ਕਾਲਖ ਦਾਗਾ ਦਾਗ ॥
ਦਾਗ ਦੇਸ ਮੁਹਿ ਚਲਿਆ ਲਾਇ ॥ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੬੨)

ਮੋਹਿ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸਰਪਰ ਰੁਨਿਆ ॥

ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਓ ਮੂਲਿ ਨਾਮ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੧)

ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਮਲੁ ਲਾਏ ॥

ਮੈਲੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੬੨)

ਮਾਇਆ ਮੇਹੁ ਸਬਲੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਮੇਹੁ ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਲਗੀਜੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੪)

ਇਸ ਦੇ ਅਨੈਨ ਉਲਟ – ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ‘ਸੰਗਤ’
ਕਰਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ‘ਪਰਸ’ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਾਇਕੀ ਮਲੀਨ ਨਾਸਤਿਕ
ਮਨਾਂ ਉੱਤੇ ‘ਪਾਰਸ-ਕਲਾ’ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਸੁੱਕੇ-ਸੜੇ ਸ਼ਰਧਾਹੀਣ ਹਿਰਦਿਆਂ
ਵਿਚ ਭੀ, ‘ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਉ’, ‘ਸਿਦਕ’, ‘ਭਰੋਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਚਾਉ’ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਦਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਉਪਜੈ ਬਿਸ਼੍ਵਾਸ ॥

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੪੩)

ਸਖੀ ਸਹੇਗੀ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਦਿੜਾਵਉ ॥

ਸੇਵਹੁ ਸਾਂਘੁ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਉ ਨਿਧਿ ਹਰਿ ਪਾਵਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦੦)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਭਾਉ ਨਹੀ ਉਪਜੈ

ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੋਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੬੪)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਘੂਮਰਿ ਪਾਵਹੁ ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਿ ਉਮਾਹਾ ਰਾਮ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬੮)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਤ ਦਿੜਤਾ ਆਵੈ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੮੧)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਉ ਭਾਉ ਸਹਜੁ ਬੈਰਾਗੁ ਹੈ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੩/੧੩)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭੈ ਭਾਇ ਨਿਜ ਘਰੁ ਪਾਇਆ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੩/੨੦)

ਐਸੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ —

ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ

ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾਵਾਂ

ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ

ਪ੍ਰੀਤ-ਖਿੱਚ

ਦਾ ਉਪਜਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੮੪)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਨਿਰਮਲ ਸਾਚੀ ਰੀਤਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੩੧)

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਤਿਨੁ ਰਾਮ ਸਿਉ ਭੇਟਤ ਸਾਧ ਸੰਗਾਤ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੫੪)

ਸਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸਚਿ ਮਿਲੈ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੮੯)

ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਨ ਦੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਿਓ ਨਾਨਕ ਏਕ ਪਰੀਤ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੨੩)

ਸੰਤਾ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਰਹੈ ਤਾ ਸਚਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੫੬)

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ਹਮ ਜਨ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਲੇ ॥...

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਜਿਉ ਦੇਖੈ ਸੱਸਿ ਕਮਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੫)

ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥

ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੋਇ ਏਕ ਪਰੀਤਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੪੬)

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਪਰਚੈ ਹੋਇ ਮੇਲਾ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨/੨੦)

ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਸਾਧਸੰਗ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵ ਲਾਈ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੧/੮)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਮਾਇਆ' ਦੀ ਰੰਗਤ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਅਤੇ ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ ਮਨ ਭੀ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਦੀ ਪਾਵਨ ਛੋਹ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਡਾਸ ॥	(ਪੰਨਾ-੪੪)
ਸੰਤਸੰਗਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣਾ ਮਲੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਕਾਟ ॥	(ਪੰਨਾ-੪੮)
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੁ ਗੁਰਿ ਪੂਰਿਆ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੩੪)	
ਸਾਧਸੰਗਿ ਦੁਰਮਤਿ ਮਲੁ ਹਿਰਿਆ ॥	(ਪੰਨਾ-੨੬੬)
ਸਾਧਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥	(ਪੰਨਾ-੨੯੨)
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਮਹਿ ਅਨਦਿਨ ਜਾਗਾ ॥	
	(ਪੰਨਾ-੩੪੩)
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥	(ਪੰਨਾ-੫੨੦)
ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਛੈ ਛੁਕਟੀ ॥	
	(ਪੰਨਾ-੫੨੮)
ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ॥	
ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ਸੰਤਾ ਧੂਰੇ ॥	(ਪੰਨਾ-੫੬੩)
ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਲਾਥੀ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਇਓ ਸਾਥੀ ॥	(ਪੰਨਾ-੬੨੫)
ਕਰਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿਮਰੁ ਮਾਧੋ ਹੋਹਿ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ॥	(ਪੰਨਾ-੬੩੧)
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੋਹਿ ਨਿਰਮਲੁ ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਉ ॥	(ਪੰਨਾ-੧੨੨੦)
ਜਿਉ ਛੁਹਿ ਪਾਰਸ ਮਨੂਰ ਭਏ ਕੰਚਨ ਤਿਉ ਪਤਿਤ ਜਨ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤੀ	
ਸੁਧ ਹੋਵਤ ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧ ਹਾਧੋ ॥	(ਪੰਨਾ-੧੨੯੨)
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈਗੋ ॥	
	(ਪੰਨਾ-੧੩੦੯)
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ਪਾਪਾਂ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ॥	(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨/੧੬)

ਚਲਦਾ.....

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096